

دانشکده علوم انسانی
گروه جغرافیا

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

عنوان:

ارزیابی ظرفیت‌های نواحی روستایی با تاکید بر کار آفرینی و توانمندسازی

(مطالعه موردی: بخش شال شهرستان بوئین زهرا)

دانشجو:

سمیرا حاجی حسینی

استاد راهنما:

دکتر حسین فراهانی

استاد مشاور:

دکتر بهروز محمدی یگانه

مهر ۱۳۹۱

تقدیم:

به پدر و مادر بزرگوارم

که نشان عشق،

وجودشان محبت،

یادشان امید

و

دعایشان توشه راه است.

و تقدیم:

به برادران و خواهران عزیزم

به نشانه همدلیها و محبت های بی پایان

ای برتر از خیال و قیاس و گمان و وهم   وز هر چه گفته اند و شنیده ایم و خوانده ایم

مجلس تمام گشت و به آخر رسید عمر   ما، بچنان در اول وصف تو مانده ایم

حمد و ستایش خدای را سزااست که وجودش رازنه آغازی است نه پایان. سپاس خداوندی که به آدمیان قدرت اندیشه و تفکر داد تا از اسرار، سستی پرده بردارند. پرودگارا از توجیه بخواهم که همه در برابرت کوچک است و جز توجیه چیز دیگری خواستنی نیست. از پدر و مادر عزیزم که در تمام مراحل زندگی پشتیبان من بودند و وجودشان بزرگترین انگیزه آموختن، شکر و قدر دانی می کنم. از برادران و خواهرانم که وجودشان دلگرمی می نمودن این مسیر بود، قدر دانی می کنم. از استاد راهنمای گرانقدر، آقای دکتر فراوانی به پاس تمامی زحماتی که در نگارش پایان نامه ارزانی داشته اند، نهایت تقدیر و شکر را به عمل می آورم.

از زحمات استاد بزرگوار، آقای دکتر یگانه که مشاوره این اثر را بر عهده داشتند، تقدیر و شکر فراوان دارم. از اساتید محترم آقای دکتر عینالی و آقای دکتر احدی نژاد که با داوری پایان نامه به شایستگی در جهت اعتلای آن کوشیدند سپاسگزاری می نمایم. همچنین از جناب آقای دکتر امانی نماینده محترم تحصیلات تکمیلی که با حضورشان بر کار من ارج نهادند قدر دانی می کنم.

در نهایت از زحمات آقای ابوذر سلامی پیرامی که در طول این مسیر لحظه ای لطفشان را از من دریغ نداشتند تقدیر و شکر فراوان دارم. همچنین از آقای مهدی چراغی و دوستان گرامی ام خانمها عسکری، میرزایی پور، پاک طینت، اسکندری، فخاری و عباسی، که مراد نوشتن پایان نامه همراهی نموده اند، سپاسگزارم.

چکیده

بیکاری و کمبود فرصت های شغلی از مشکلات اصلی روستاها است. کاهش شاغلان بخش کشاورزی این واقعیت را نشان می دهد که در آینده، افزایش اشتغال در نواحی روستایی در گرو توسعه بخش های صنعت و خدمات است. امروزه توجه به روحیه کارآفرینی بین روستاییان و از جمله کشاورزان از مهم ترین راهکارهای توسعه روستایی محسوب می شود. بدین صورت که کارآفرینی می تواند از طریق ایجاد اشتغال، بهبود کیفیت زندگی، توزیع مناسب درآمد و بهره برداری بهینه از منابع، نقش مهمی در توسعه روستایی داشته باشد. تحقیق حاضر به ارزیابی ظرفیت های نواحی روستایی جهت توسعه کارآفرینی و توانمندسازی روستاها از دو روش کتابخانه ای و میدانی از طریق روش تحقیق توصیفی- تحلیلی پرداخته است. در روش میدانی از پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده استفاده گردید. تعداد نمونه ها برای تکمیل پرسشنامه، ۱۹۶ نمونه از خانوارهای ساکن در بخش شال و مسئولین بوده است. برای تحلیل پرسشنامه از نرم افزار Spss و تحلیل های توصیفی (میان، میانگین، واریانس، انحراف معیار) و استنباطی (تحلیل مسیر، تحلیل همبستگی، آزمون های t تک نمونه ای، فریدمن، کای دو) استفاده گردید. نتایج نشان داد که ظرفیت های فردی، اقتصادی، اجتماعی و زیرساختی برای توسعه کارآفرینی در حد پایین ارزیابی شده است و همچنین بین ویژگی های فردی، سطح تحصیلات و میزان درآمد و سن با زمینه های کارآفرینی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد؛ و یافته های تحقیق نشان داد که ظرفیت فردی و زیرساختی بیشترین تاثیر را بر توسعه کارآفرینی دارند و افزایش زمینه های کارآفرینی منجر به توانمندی اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی خواهد شد.

کلمات کلیدی: کارآفرینی، توانمندسازی، توسعه روستا، بخش شال

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۲	۱-۱ بیان مسئله.....
۵	۲-۱ سوالات تحقیق.....
۶	۳-۱ فرضیات تحقیق.....
۶	۴-۱ ضرورت تحقیق.....
۷	۵-۱ اهداف تحقیق.....
۷	۶-۱ پیشینه تحقیق.....
۱۴	۷-۱ روش ها و ابزارهای گردآوری اطلاعات.....
۱۵	۸-۱ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....
۱۵	۹-۱ محدودیت های تحقیق.....
۱۶	۱۰-۱ تعاریف واژه ها و اصطلاحات تحقیق.....
۱۶	توسعه کارآفرینی.....
۱۶	توسعه پایدار روستایی.....
۱۶	فرصت.....
۱۶	خلاقیت.....
۱۶	نوآوری.....
۱۷	فضای کارآفرینی.....

فصل دوم: مبانی نظری

۱۹	۱-۲ تعاریف و مفاهیم و چارچوب های مفهومی.....
۱۹	۱-۱-۲ مفهوم کارآفرینی.....
۲۵	۲-۱-۲ انواع کارآفرینی.....

۲۶.....	۱-۲-۱-۲ کارآفرینان فردی.....
۲۷.....	۲-۲-۱-۲ کارآفرینان سازمانی.....
۲۹.....	۳-۱-۲ کارآفرینی روستایی.....
۳۵.....	۲-۲ فاکتورهای مساعد و نامساعد کارآفرینی در نواحی روستایی.....
۳۶.....	۱-۲-۲ فاکتورهای نامساعد برای توسعه صنعتی و کارآفرینی.....
۳۷.....	۲-۲-۲ فاکتورهای مساعد کارآفرینی و سرمایه گذاری در نواحی روستایی.....
۴۰.....	۳-۲ نقش دولت در توسعه کارآفرینی در روستاها.....
۴۱.....	۱-۳-۲ نقش های اصلی دولت ها در ارتقاء کارآفرینی.....
۴۶.....	۴-۲ نقش سرمایه اجتماعی و انسانی در توسعه کارآفرینی.....
۴۸.....	۵-۲ کارآفرینی روستایی و توسعه پایدار روستایی.....
۵۱.....	۱-۵-۲ توانمندسازی.....
۵۵.....	۲-۵-۲ ضرورت توانمندسازی روستاییان.....
۵۷.....	۳-۵-۲ نقش کارآفرینی روستایی در توانمندسازی روستاییان.....
۶۰.....	۴-۵-۲ راهبرد کارآفرینی در توسعه روستایی.....
۶۲.....	۶-۲ دیدگاهها، تئوری ها و نظریه های کارآفرینی.....
۶۳.....	۱-۶-۲ دیدگاه اقتصادی.....
۶۴.....	۲-۶-۲ دیدگاه جامعه شناختی و جمعیت شناختی.....
۶۶.....	۳-۶-۲ دیدگاه روانشناختی.....
۶۷.....	۴-۶-۲ نظریه رفتاری.....
۶۷.....	۵-۶-۲ دیدگاه توسعه ای و محیطی.....
۶۸.....	۷-۲ تجربه برخی کشورها در کارآفرینی روستایی.....
۶۹.....	۱-۷-۲ کارآفرینی روستایی در هند.....
۷۰.....	۲-۷-۲ کارآفرینی روستایی در آمریکا.....
۷۰.....	۳-۷-۲ کارآفرینی و اشتغال روستایی در چین.....

۷۱	.....کارآفرینی روستایی در مالزی
۷۱	.....کارآفرینی روستایی در کانادا
۷۳	.....کارآفرینی روستایی در ایران
۷۳	.....کارآفرینی روستایی و اشتغال زایی روستایی قبل از انقلاب اسلامی
۷۳	.....کارآفرینی و اشتغال زایی بعد از انقلاب اسلامی
۷۴	.....راهکارهای توسعه کارآفرینی روستایی ایران
۷۹	.....نتیجه گیری فصل دوم

فصل سوم: روش شناسی و تکنیک های تحقیق

۸۱	.....روش شناسی تحقیق
۸۳	.....فرآیند تحقیق
۸۳	.....جامعه آماری
۸۴	.....تعیین حجم نمونه و روش نمونه گیری
۸۴	.....انتخاب نمونه از بین خانوارهای روستایی
۸۵	.....محاسبه و تعیین سهم جامعه نمونه
۸۶	.....واحد تحلیل
۸۶	.....تکنیک های تحقیق
۸۶	.....روش و ابزار گردآوری اطلاعات
۸۷	.....نحوه تنظیم پرسشنامه
۸۸	.....روایی و اعتبار پرسشنامه
۸۸	.....مقیاس های سنجش به کار برده شده در تحقیق
۸۹	.....متغیرهای تحقیق
۸۹	.....متغیر مستقل
۸۹	.....متغیر مستقل فردی

- ۹۰.....۳-۵-۴-۱-۲ متغیر مستقل اقتصادی.....
- ۹۱.....۳-۵-۴-۱-۳ متغیر مستقل اجتماعی و فرهنگی.....
- ۹۱.....۳-۵-۴-۱-۴ متغیر مستقل زیرساختی.....
- ۹۲.....۳-۵-۴-۱-۵ متغیرهای توانمندی اقتصادی و اجتماعی.....
- ۹۲.....۳-۵-۶ تجزیه و تحلیل اطلاعات.....
- ۹۲.....۳-۵-۶-۱ روش های آماری توصیفی.....
- ۹۲.....۳-۵-۶-۲ روش های آماری استنباطی.....
- ۹۶.....۳-۶ ویژگی های منطقه مورد مطالعه.....
- ۹۶.....۳-۶-۱ شناخت موقعیت های عمومی و تقسیمات سیاسی.....
- ۹۸.....۳-۶-۲ توپوگرافی.....
- ۱۰۰.....۳-۶-۳ شیب.....
- ۱۰۲.....۳-۶-۴ خاک و قابلیت استفاده از اراضی.....
- ۱۰۲.....۳-۶-۵ وضعیت اقلیم و آب و هوا.....
- ۱۰۲.....۳-۶-۵-۱ درجه حرارت.....
- ۱۰۳.....۳-۶-۵-۲ بارش.....
- ۱۰۴.....۳-۶-۵-۳ رطوبت نسبی.....
- ۱۰۵.....۳-۶-۵-۴ ساعات آفتابی.....
- ۱۰۵.....۳-۶-۵-۵ روزهای یخبندان.....
- ۱۰۶.....۳-۶-۵-۶ باد.....
- ۱۰۶.....۳-۶-۶-۱ مهمترین بادهای منطقه.....
- ۱۰۷.....۳-۶-۵-۷ تعیین اقلیم.....
- ۱۰۸.....۳-۶-۶ منابع آب.....
- ۱۰۸.....۳-۶-۶-۱ حوضه های آبریز.....
- ۱۰۸.....۳-۶-۶-۲ منابع آب سطحی.....

- ۱۰۸.....منابع آب زیرزمینی.....۳-۶-۶-۳
- ۱۰۹.....پوشش گیاهی.....۳-۶-۷
- ۱۰۹.....جنگل، مرتع و بیابان.....۳-۶-۱-۷
- ۱۰۹.....ویژگی های انسانی.....۳-۷-۷
- ۱۰۹.....تعداد و پراکندگی جمعیت.....۳-۷-۱
- ۱۱۰.....ترکیب ساختار سنی جمعیت.....۳-۷-۲
- ۱۱۱.....ترکیب و ساختار جنسی جمعیت.....۳-۷-۳
- ۱۱۲.....حرکات اجتماعی و مهاجرت روستایی.....۳-۷-۴
- ۱۱۳.....نرخ مولید.....۳-۷-۴
- ۱۱۳.....نرخ مرگ و میر.....۳-۷-۴-۲
- ۱۱۳.....وضعیت سواد.....۳-۷-۴-۳
- ۱۱۴.....فعالیت و اشتغال.....۳-۷-۴-۴
- ۱۱۵.....ویژگی های اقتصادی.....۳-۸-۸
- ۱۱۶.....وسعت و پراکندگی انواع اراضی.....۳-۸-۱
- ۱۱۸.....محصولات اصلی کشاورزی.....۳-۸-۱-۱
- ۱۱۹.....دامداری.....۳-۸-۱-۲
- ۱۲۰.....صنعت.....۳-۸-۲
- ۱۲۱.....ویژگی های کالبدی.....۳-۹-۹
- ۱۲۲.....راه های ارتباطی.....۳-۹-۱
- ۱۲۳.....امکانات دهستان.....۳-۹-۲
- ۱۲۳.....برق.....۳-۹-۲-۱
- ۱۲۴.....آب.....۳-۹-۲-۲
- ۱۲۴.....موسسات آموزشی و فرهنگی.....۳-۹-۲-۳
- ۱۲۵.....خدمات بهداشتی-درمانی.....۳-۹-۲-۴

۱۰-۳ نتیجه گیری فصل سوم..... ۱۲۶

فصل چهارم: یافته های تحقیق و آزمون فرضیات

- ۱-۴ یافته های توصیفی..... ۱۲۹
- ۱-۱-۴ ترکیب سنی و جنسی نمونه آماری..... ۱۲۹
- ۲-۱-۴ سطح سواد و تحصیلات نمونه آماری..... ۱۳۰
- ۳-۱-۴ وضعیت تاهل..... ۱۳۱
- ۴-۱-۴ بعد خانوار..... ۱۳۲
- ۵-۱-۴ وضعیت فعالیت و نوع شغل..... ۱۳۲
- ۶-۱-۴ مالکیت زمین زراعی و باغی..... ۱۳۳
- ۷-۱-۴ میزان زمین زراعی و باغی تحت تملک افراد..... ۱۳۳
- ۸-۱-۴ مالکیت دام..... ۱۳۴
- ۹-۱-۴ وضعیت مسکن..... ۱۳۵
- ۱۰-۱-۴ میزان درآمد سالیانه خانوارها..... ۱۳۵
- ۱۲-۴ ارزیابی ظرفیت های نواحی روستایی جهت توسعه کارآفرینی از دیدگاه مردم..... ۱۳۶
- ۱-۲-۴ شاخص های ظرفیت فردی..... ۱۳۶
- ۱-۱-۲-۴ ریسک پذیری..... ۱۳۶
- ۲-۱-۲-۴ خلاقیت و نوآوری..... ۱۳۷
- ۳-۱-۲-۴ اعتماد به نفس..... ۱۳۸
- ۴-۱-۲-۴ دانش و آگاهی..... ۱۳۸
- ۵-۱-۲-۴ تحمل ابهام..... ۱۳۹
- ۲-۲-۴ شاخص های ظرفیت اقتصادی..... ۱۴۰
- ۱-۲-۲-۴ تسهیلات اقتصادی..... ۱۴۰
- ۲-۲-۲-۴ دسترسی به تسهیلات اقتصادی..... ۱۴۱
- ۳-۲-۲-۴ نظام های حمایتی..... ۱۴۱

- ۱۴۲.....مشارکت اقتصادی.....۴-۲-۲-۴
- ۱۴۳.....رضایتمندی.....۵-۲-۲-۴
- ۱۴۳.....ظرفیت سازی.....۶-۲-۲-۴
- ۱۴۴.....توانمندی اقتصادی.....۷-۲-۲-۴
- ۱۴۵.....شاخص های ظرفیت اجتماعی و فرهنگی.....۳-۲-۴
- ۱۴۵.....مشارکت.....۱-۳-۲-۴
- ۱۴۶.....نهادسازی.....۲-۳-۲-۴
- ۱۴۷.....آگاهی.....۳-۳-۲-۴
- ۱۴۸.....شاخص های ظرفیت زیرساختی.....۴-۲-۴
- ۱۴۸.....زیرساخت های فیزیکی.....۱-۴-۲-۴
- ۱۴۹.....زیرساخت های مالی.....۲-۴-۲-۴
- ۱۴۹.....زیرساخت های نهادی.....۳-۴-۲-۴
- ۵-۲-۴ ارزیابی نقش توسعه زیرساخت های کارآفرینی بر توانمندی اقتصادی و اجتماعی از دیدگاه مردم.....۱۵۱
- ۳-۴ ارزیابی ظرفیت های نواحی روستایی از دیدگاه مسئولین.....۱۵۲
- ۱-۳-۴ ظرفیت اقتصادی.....۱۵۲
- ۲-۳-۴ ظرفیت اجتماعی.....۱۵۳
- ظرفیت.....۳-۳-۴
- ۱۵۵.....زیرساختی.....
- ۴-۳-۴ ارزیابی نقش توسعه زیرساخت های کارآفرینی بر توانمندی اقتصادی و اجتماعی از دیدگاه مسئولین.....۱۵۶
- ۴-۴ تحلیل استنباطی و آزمون فرضیات.....۱۵۷
- ۱-۴-۴ آزمون فرضیات.....۱۶۰

- ۴-۴-۱-۱ فرضیه اول: زمینه ها و ظرفیت های لازم برای تحقق کارآفرینی در جامعه مورد مطالعه وجود دارد..... ۱۶۱
- ۴-۴-۱-۲ فرضیه دوم: به نظر می رسد ظرفیت های فردی و زیرساختی بیشترین تاثیر را بر کارآفرینی و توانمندسازی در نواحی روستایی دارند. ۱۶۲
- ۴-۴-۱-۳ فرضیه سوم: با فراهم آوردن امکانات و زیرساخت های مناسب کارآفرینی زمینه برای توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی جامعه مورد مطالعه به وجود می آید..... ۱۶۵
- ۴-۵ نتیجه گیری فصل چهارم..... ۱۶۶

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

- ۵-۱ خلاصه و جمع بندی..... ۱۶۹
- ۵-۲ نتیجه گیری..... ۱۷۲
- ۵-۳ پیشنهادات..... ۱۷۳
- منابع و مآخذ..... ۱۷۶
- ضمائم و پیوست..... ۱۹۴
- چکیده انگلیسی..... ۲۰۵

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۱-۱ خلاصه ای از تحقیقات خارجی انجام شده توسط محققان.....	۸
جدول ۲-۱ خلاصه ای از تحقیقات انجام شده داخلی توسط محققان.....	۹
جدول ۱-۲ تعاریف کارآفرینی از نظریه پردازان.....	۲۴
جدول ۲-۲ فعالیت های کشورها در زمینه توسعه کارآفرینی روستایی.....	۷۲
جدول ۱-۳ تعیین حجم نمونه در روستاها.....	۸۵
جدول ۲-۳ گویه های زمینه های فردی جهت توسعه کارآفرینی.....	۸۹
جدول ۳-۳ گویه های زمینه های اقتصادی جهت توسعه کارآفرینی.....	۹۰
جدول ۴-۳ گویه های زمینه های اجتماعی جهت توسعه کارآفرینی.....	۹۱
جدول ۵-۳ گویه های زمینه های زیرساختی جهت توسعه کارآفرینی.....	۹۱
جدول ۶-۳ متغیرهای توانمندی اقتصادی و اجتماعی.....	۹۲
جدول ۷-۳ جمعیت و خانوار بخش شال در سالهای ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵، ۱۳۸۵.....	۱۱۰
جدول ۸-۳ ساختار سنی جمعیت بخش شال، سال ۱۳۸۵.....	۱۱۱
جدول ۹-۳ ساختار جنسی جمعیت بخش شال به تفکیک ساختار سنی جمعیت، سال ۱۳۸۵.....	۱۱۲
جدول ۱۰-۳ تعداد و نرخ مولید و مرگ و میر جمعیت بخش شال در سال ۱۳۸۵.....	۱۱۳
جدول ۱۱-۳ تعداد افراد باسواد و محصل بخش شال، سال ۱۳۸۵.....	۱۱۴
جدول ۱۲-۳ جمعیت بخش شال بر حسب وضع سواد، سال ۱۳۸۵.....	۱۱۴
جدول ۱۳-۳ میانگین وضعیت فعالیت و اشتغال بخش شال، سال ۱۳۸۵.....	۱۱۵
جدول ۱۴-۳ وضعیت فعالیت و اشتغال به تفکیک دهستانهای بخش شال، سال ۱۳۸۵.....	۱۱۵
جدول ۱۵-۳ میزان اراضی بخش شال به تفکیک محصولات زراعی و باغی در سال ۱۳۹۰.....	۱۱۸
جدول ۱۶-۳ امکانات بخش شال در سال ۱۳۸۵.....	۱۲۶
جدول ۱-۴ ساختار سنی پاسخگویان.....	۱۲۹
جدول ۲-۴ جنسیت افراد پاسخگو.....	۱۳۰

- جدول ۳-۴ توزیع پاسخگویان بر حسب سواد..... ۱۳۱
- جدول ۴-۴ وضعیت تاهل پاسخگویان..... ۱۳۱
- جدول ۵-۴ بعد خانوار پاسخگویان..... ۱۳۲
- جدول ۶-۴ وضعیت فعالیت و نوع شغل پاسخگویان..... ۱۳۲
- جدول ۷-۴ درصد افراد مالک زمین زراعی و باغی پاسخگویان..... ۱۳۳
- جدول ۸-۴ میزان زمین زراعی و باغی تحت تملک پاسخگویان..... ۱۳۳
- جدول ۹-۴ تعداد و نوع دام تحت تملک پاسخگویان..... ۱۳۴
- جدول ۱۰-۴ نوع دام تحت تملک پاسخگویان..... ۱۳۴
- جدول ۱۱-۴ تعداد دام بزرگ تحت تملک پاسخگویان..... ۱۳۴
- جدول ۱۲-۴ تعداد دام کوچک تحت تملک پاسخگویان..... ۱۳۵
- جدول ۱۳-۴ وضعیت مسکن افراد پاسخگو..... ۱۳۵
- جدول ۱۴-۴ میزان درآمد سالیانه خانوارها..... ۱۳۵
- جدول ۱۵-۴ ارزیابی وضعیت ریسک پذیری پاسخگویان..... ۱۳۷
- جدول ۱۶-۴ ارزیابی وضعیت خلاقیت و نوآوری پاسخگویان..... ۱۳۷
- جدول ۱۷-۴ ارزیابی وضعیت اعتماد به نفس پاسخگویان..... ۱۳۸
- جدول ۱۸-۴ ارزیابی وضعیت دانش و آگاهی پاسخگویان..... ۱۳۹
- جدول ۱۹-۴ ارزیابی قدرت تحمل ابهام سرپرستان خانوار..... ۱۳۹
- جدول ۲۰-۴ ارزیابی ظرفیت فردی سرپرستان خانوار..... ۱۴۰
- جدول ۲۱-۴ ارزیابی نقش تسهیلات اقتصادی در کارآفرینی و توانمندسازی از دیدگاه مردم..... ۱۴۱
- جدول ۲۲-۴ ارزیابی دسترسی به تسهیلات اقتصادی از دیدگاه مردم..... ۱۴۱
- جدول ۲۳-۴ ارزیابی نقش نظام های حمایتی در کارآفرینی و توانمندسازی از دیدگاه مردم..... ۱۴۲
- جدول ۲۴-۴ ارزیابی نقش مشارکت اقتصادی در کارآفرینی و توانمندسازی از دیدگاه مردم..... ۱۴۳
- جدول ۲۵-۴ سنجش میزان رضایتمندی پاسخگویان از خدمات مختلف..... ۱۴۳
- جدول ۲۶-۴ ارزیابی ظرفیت سازی از دیدگاه مردم..... ۱۴۴

- جدول ۴-۲۷ ارزیابی نقش توانمندی اقتصادی در کارآفرینی و توانمندسازی از دیدگاه مردم..... ۱۴۴
- جدول ۴-۲۸ ارزیابی ظرفیت اقتصادی از دیدگاه مردم..... ۱۴۵
- جدول ۴-۲۹ ارزیابی نقش مشارکت در کارآفرینی و توانمندسازی از دیدگاه مردم..... ۱۴۶
- جدول ۴-۳۰ ارزیابی نهادسازی از دیدگاه مردم..... ۱۴۶
- جدول ۴-۳۱ ارزیابی میزان آگاهی و نقش آن از دیدگاه مردم..... ۱۴۷
- جدول ۴-۳۲ ارزیابی ظرفیت اجتماعی از دیدگاه مردم..... ۱۴۷
- جدول ۴-۳۳ ارزیابی زیرساخت های فیزیکی از دیدگاه مردم..... ۱۴۸
- جدول ۴-۳۴ ارزیابی زیرساخت های مالی از دیدگاه مردم..... ۱۴۹
- جدول ۴-۳۵ ارزیابی زیرساخت های نهادی از دیدگاه مردم..... ۱۵۰
- جدول ۴-۳۶ ارزیابی ظرفیت های زیرساختی از دیدگاه مردم..... ۱۵۰
- جدول ۴-۳۷ تاثیر گسترش و توسعه کارآفرینی بر توانمندی اقتصادی و اجتماعی از دیدگاه مردم..... ۱۵۱
- جدول ۴-۳۸ ارزیابی ظرفیت اقتصادی از دیدگاه مسئولین..... ۱۵۲
- جدول ۴-۳۹ ارزیابی ظرفیت اجتماعی از دیدگاه مسئولین..... ۱۵۴
- جدول ۴-۴۰ ارزیابی ظرفیت زیرساختی از دیدگاه مسئولین..... ۱۵۵
- جدول ۴-۴۱ تاثیر گسترش و توسعه کارآفرینی بر توانمندی اقتصادی و اجتماعی از دیدگاه مسئولین..... ۱۵۶
- جدول ۴-۴۲ تحلیل زمینه های فردی جهت توسعه کارآفرینی، براساس t تک نمونه ای..... ۱۵۷
- جدول ۴-۴۳ تحلیل زمینه های اقتصادی جهت توسعه کارآفرینی، براساس t تک نمونه ای..... ۱۵۸
- جدول ۴-۴۴ تحلیل زمینه های اجتماعی جهت توسعه کارآفرینی، براساس t تک نمونه ای..... ۱۵۸
- جدول ۴-۴۵ تحلیل زمینه های زیرساختی جهت توسعه کارآفرینی، براساس t تک نمونه ای..... ۱۵۹
- جدول ۴-۴۶ همبستگی بین ویژگی های فردی سرپرستان خانوار با ابعاد ظرفیتی و شاخص کل کارآفرینی..... ۱۵۹
- جدول ۴-۴۷ همبستگی بین ابعاد ظرفیتی (فردی، اقتصادی، اجتماعی و زیرساختی) توسعه کارآفرینی..... ۱۶۰
- جدول ۴-۴۸ معناداری تفاوت میانگین زمینه های موجود جهت توسعه کارآفرینی، بر اساس آماره آزمون فریدمن..... ۱۶۱
- جدول ۴-۴۹ روابط آماری میان میزان گرایش به کارآفرینی خانوارهای مورد مطالعه و شاخص کل زمینه های موجود کارآفرینی ، آزمون همگونی کای دو..... ۱۶۲

- جدول ۴-۵۰ ضریب رگرسیون متغیر وابسته کارآفرینی و متغیرهای مستقل فردی، اجتماعی، اقتصادی و زیرساختی.....۱۶۳
- جدول ۴-۵۱ ضریب رگرسیون متغیر وابسته ظرفیت اقتصادی و متغیرهای مستقل فردی، اجتماعی و زیرساختی.....۱۶۳
- جدول ۴-۵۲ ضریب رگرسیون متغیر وابسته ظرفیت اجتماعی و متغیرهای مستقل فردی و زیرساختی.....۱۶۴
- جدول ۴-۵۳ ضریب رگرسیون متغیر وابسته ظرفیت فردی و متغیر مستقل زیرساختی.....۱۶۴
- جدول ۴-۵۴ اثرات شاخص ها بر کارآفرینی.....۱۶۵
- جدول ۴-۵۵ همبستگی بین ابعاد ظرفیتی کارآفرینی و توانمندی اقتصادی و اجتماعی (پیرسون).....۱۶۵

فهرست شکل‌ها

عنوان	صفحه
شکل ۱-۲ انواع کارآفرینی.....	۲۷
شکل ۲-۲ مدل کارآفرینی فردی در روستا.....	۲۸
شکل ۳-۲ مدل ترکیب سرمایه‌ها در روستا.....	۲۹
شکل ۴-۲ مراحل سه‌گانه فرآیند کارآفرینی در محیط روستایی.....	۳۰
شکل ۵-۲ فرصت‌ها و منابع محیطی موثر در کارآفرینی روستایی.....	۳۲
شکل ۶-۲ مدل علی توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی.....	۳۴
شکل ۷-۲ نقش کارآفرینی در توسعه پایدار روستایی.....	۵۰
شکل ۸-۲ پیوند توسعه کارآفرینی با توسعه روستایی.....	۶۲
شکل ۱-۳ مدل مفهومی فرآیند تحقیق.....	۸۳
شکل ۲-۳ مدل مفهومی و عملیاتی تحقیق.....	۹۵
شکل ۳-۳ موقعیت بخش شال در ایران، استان قزوین و شهرستان بوئین زهرا.....	۹۷
شکل ۴-۳ نقشه توپوگرافی بخش شال، شهرستان بوئین زهرا.....	۹۸
شکل ۵-۳ نقشه طبقات ارتفاعی بخش شال، شهرستان بوئین زهرا.....	۹۹
شکل ۶-۳ نقشه شیب بخش شال، شهرستان بوئین زهرا.....	۱۰۱
شکل ۷-۳ میانگین حداکثر، متوسط و حداقل دما شهرستان بوئین زهرا در طی دوره آماری (۱۳۸۵-۱۳۸۹).....	۱۰۳
شکل ۸-۳ میانگین بارش سالانه شهرستان بوئین زهرا طی دوره آماری (۱۳۸۵-۱۳۸۹).....	۱۰۳
شکل ۹-۳ میانگین بارش ماهانه شهرستان بوئین زهرا طی دوره آماری (۱۳۸۵-۱۳۸۹).....	۱۰۴
شکل ۱۰-۳ میانگین حد اکثر، متوسط و حداقل رطوبت نسبی شهرستان بوئین زهرا در دوره آماری (۱۳۸۵-۱۳۸۹).....	۱۰۴
شکل ۱۱-۳ میانگین ساعات آفتابی شهرستان بوئین زهرا طی دوره آماری (۱۳۸۵-۱۳۸۹).....	۱۰۵
شکل ۱۲-۳ میانگین تعداد روزهای یخبندان شهرستان بوئین زهرا بین سالهای (۱۳۸۵-۱۳۸۹).....	۱۰۵
شکل ۱۳-۳ گلباد شهرستان بوئین زهرا طی دوره آماری (۱۳۸۵-۱۳۸۹).....	۱۰۷
شکل ۱۴-۳ نقشه کاربری اراضی بخش شال شهرستان بوئین زهرا.....	۱۱۷

شکل ۳-۱۵ نقشه راههای ارتباطی روستاهای بخش شال.....۱۲۲

شکل ۴-۱ نمودار تحلیل مسیر توسعه کارآفرینی و متغیرهای مستقل فردی، اقتصادی، اجتماعی و زیرساختی.....۱۶۴

پیشگفتار

در شرایطی که قرن بیستم به پایان رسیده است، هنوز توسعه روستایی با مسائل و چالش های متعددی مواجه است؛ زیرا که راهبردهای گذشته در زمینه توسعه روستایی موفقیت آمیز نبوده و نتوانسته است مسائلی همچون فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی و پایداری محیط زیست را تامین کند، این مسئله باعث شده است که در سالهای اخیر بار دیگر توسعه روستایی مورد توجه قرار گرفته و نظریه پردازان، برنامه ریزان و مجریان حکومتی در صدد برآیند تا با ارائه راهکارها و استراتژی های جدید، از معضلات و مسائلی که گریبانگیر آن می باشد، بکاهند (افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۴، ۲). یکی از راههای تجربه شده در جهان، در بازنگری سیاست ها، توجه به کارآفرینی است که از آن در متون توسعه به عنوان بازسازماندهی^۱ و بازآرایش^۲ ساختار اقتصاد روستایی نام می برند؛ بدین معنی که ساختار و کارکرد روستا، به ویژه در شرایط امروزی، فراهم کننده و زمینه ساز مزیت‌ها^۳ برای کسب و کارهای کوچک و کارآفرین است. در واقع زمین و محیط روستا در شرایط امروز کسب و کارهای جدیدی، همانند گردشگری، اوقات فراغت، مدیریت میراث فرهنگی و تولید غذای با کیفیت را فراهم میکند که از عناصر و سازه های اصلی کسب و کارهای کوچک و کارآفرینی هستند. (افتخاری و سجاسی قیداری، ۱۳۹۰، ۲۱).

بنابراین کارآفرینی روستایی راهکاری جدید در نظریه های توسعه برای توانمندسازی و ظرفیت سازی در مناطق روستایی در جهت کاهش شکاف شهر- روستا، ایجاد برابری اقتصادی، اجتماعی، محیطی و نهادی و ابزاری مهم در رسیدن به توسعه پایدار است (همان منبع، ۱۳۹۰، ۱۶).

در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه کارآفرینی روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاها مطرح است؛ مثلا در کشور سوئد اتحادیه‌ی اقتصاد روستایی و جوامع کشاورزی یکی از سازمانهایی است که در زمینه توسعه کارآفرینی فعالیت می کند و هدف این سازمان توسعه

---

^۱ . reorganizing

^۲ . rearrangement

^۳ . advantages